

Středověk a novověk

Middle Ages and Modern Times

Blansko (k. ú. Dolní Lhota, k. ú. Ráječko, okr. Blansko)
Mlýnský náhon, parc. č. 157/1, 246/1.

Novověk. Náhon. Vizuální/geodetický průzkum. Záchranný výzkum.
Uložení nálezu: Muzeum Blanenska, p. o.

Lokalizace: WGS-84: 49.3893856N, 16.6332833E

Díky upozornění pana L. Vaška na nečekané vypuštění mlýnské náhonu na katastru obcí Dolní Lhota a Ráječko bylo možné na přelomu března a dubna zdokumentovat zbytky dřevěných konstrukcí, které se tak dočasně dostaly nad hladinu. Dokumentace dřevěných konstrukcí proběhla ve spolupráci s J. Štětinou z Národního památkového ústavu (územní odborné pracoviště Kroměříž) a T. Kynclem (DendroLab Brno). Jednotlivé konstrukce se podařilo blíže dendrochronologicky datovat.

Bývalý mlýnský náhon se dnes odpojuje z pravého břehu řeky Svitavy u jezu mezi obcemi Ráječko a Dolní Lhota, kterou dále prochází. V odvodněném korytu byly zjištěny pozůstatky několika různých dřevěných konstrukcí. Nejblíže jezu, za železniční tratí směrem k Ráječku, byla fotograficky zdokumentována štětová stěna o délce cca 25 m sestávající ze 13 svislých pilotů v rozstupech cca 2 m, mezi nimiž je svisle vetknuto vždy 6–8 fošen (obr. 1). Její výstavba patrně souvisí s povodní z roku 1938, kdy povodňová vlna podemlela a protrhla původní hráz a zaplavila obdělávané pole, které k ní přiléhalo (Šimíček 2015, 71). Tato konstrukce vzhledem k trvajícím částečným zaplavením vodou nebyla kresebně zdokumentována a nebyl odebrán ani vzorek pro dendroanalýzu.

Přímo pod současným železničním mostem (rozhraní k. ú. Dolní Lhota a Ráječko) se vynořily pozůstatky dřevěné konstrukce související se starším, již zděným mostem. Patrně starší fázi zpevnění erodujícího břehu náhonu reprezentovalo torzo stěny ze svislých desek, situované při stávajícím jižním mostním pilíři. K vytesání desek posloužilo jedlové dřevo smýcené v letech 1883–1884 (Kyncl 2022). Uprostřed koryta se v délce cca 10 m nacházelo devět dvojic mostních pilotů o průměru 20–30 cm, jež byly po obou bocích doplněné štětovými stěnami. Dle analýzy byly na piloty použity smrky pokácené v letech 1927–1929 (Kyncl 2022). O něco dál za železničním mostem na lhotecké straně byly zjištěny v místech původního splavu pozůstatky patrně dřevěného stavidla o rozměrech cca 8 × 7 m. Výstavba splavu, tedy jezu a stavidla, se datuje k roku 1798, kdy jarní povodeň zničila původní hráz a dolnohotecký mlynář Martin Moučka postavil nový jez (Šimíček 2014, 77; 2015, 70). S tímto datem se shoduje i dendroanalýza dubových trámů ze stromů kácených ve druhé polovině 18. století (Kyncl 2022). Existenci splavu v těchto místech zachycuje i II. vojenské mapování (Oldmaps).

Poslední konstrukce nejasného účelu o celkové délce téměř 12 m sestávala ze čtyř hraněných pilotů vzdálených od sebe 2–2,9 m, které spojovala jedna řada vodorovných trámů ležících v bahně. Byla identifikována v místech, kde se náhon stáčí k Dolní Lhotě, zhruba 200 m od železničního náspu. Její účel

může souviset se zpevněním břehu. Tato konstrukce patří k nejstarším zde zjištěným nálezům, neboť její dochovaný prahový trám byl zhotoven z jedle pokácené v letech 1620–1621 (Kyncl 2022). Ve dně náhonu byly objeveny také dva mlecí kameny.

Snížení hladiny v bývalém korytu Svitavy, později využívaném jako mlýnský náhon, umožnilo dokumentaci a analýzu několika vodohospodářských prvků souvisejících s provozem moučného mlýna v Dolní Lhotě, jehož původ se předpokládá v období vrcholného středověku (Šimíček 2014, 76).

Literatura

Kyncl, T. 2022: *Dendrochronologické datování dřevěných konstrukčních prvků z náhonu k mlýnu v Dolní Lhotě (okr. Blansko)*. Rkp. výzkumné zprávy č. 035-22. Uloženo: archiv Muzea Blanenska.

Oldmaps: II. vojenské (Františkovo) mapování. Morava, mapový list O_8_II [online]. © Laboratoř geoinformatiky Univerzita J. E. Purkyně. [cit. 2022-01-13. Dostupné z: http://oldmaps.geolab.cz/map_viewer.pl?lang=cs&map_root=2vm&map_region=mo&map_list=O_8_II.

Šimíček, B. 2014: Lhotecký mlýn v historii. *Sborník Muzea Blansko* 2014, 76–80.

Šimíček, B. 2015: Jak kdysi tekla řeka Svitava. *Sborník Muzea Blansko* 2015, 62–71.



Obr. 1. Dolní Lhota. Štětová stěna vystavěná na zpevnění břehu po protržení hráze v roce 1938. Foto M. Novák.

Fig. 1. Dolní Lhota. A sheet pile wall built to reinforce the river bank after the dam broke in 1938. Photo by M. Novák.

Summary

Four different wooden structures from the 17th–20th century relating to the water management use of the mill race in Dolní Lhota (Fig. 1) were documented in the cadastral areas of Dolní Lhota and Ráječko (Blansko District).

Marek Novák, Jan Štětina